

A Z Í R Ó K É L E T R A J Z I A D A T A I

NAGY SZABÓ FERENC 1581-ben született Marosvásárhelyt. Atyja Nagy Szabó János marosvásárhelyi módos polgár, anyja Borsos Anna, a krónikairó Borsos Sebestyén (lásd I. kötet) leánya volt. Atyja bíróviselt ember, nagybátyja, Borsos Tamás (lásd alább) két fejedelem alatt portai követ; maga iskolákat végzett s bár atyjának két városi háza és több jobbagya volt, mesterséget is tanult. Fiatal korától kezdve belekerült a közérdekű események forgatagába, 1611-ben a Forgách Zsigmond elleni felkeléskor a marosvásárhelyi lovasok másodhadnagya lett, 1618-ban szülővárosa kastélyát, melynek építésében a század elején családja döntő szerepet játszott, ő szerelte fel, 1619-ben «látás és hallás kedvéért» Konstantinápolyban járt, 1642-ben a görgényi fejedelmi uradalom tiszttartója, 1643-ban II. Rákóczi György lakodalmán felügyelő gazda volt. Házánál az ország vezetésében résztvevő urak fordultak meg és őmaga is érintkezésben volt a kor jónévű embereivel, bár a magas politikába, polgárember létére, nem volt alkalma beleszólást nyerni. 1658-ban, a tatárbetöréskor városa védelmében halt hősi halált. Munkája, melynek «Memoriale» vagy «Emlékezetül hagyott irás» címet adott, 1580 és 1658 között Erdély legérdekesebb korszakának eseményeit tárgyalja, nagyatyja, Borsos Sebestyén feljegyzéseinek folytatásaként. Fő érdekessége éppen az, hogy nem politikus vagy katona, hanem egyszerű, bár művelt és érdeklődő polgár írta, az akkori középosztály érzelmeit és felfogását örökíti meg. Az emlékiratnak, helyszúke miatt, sajnos, itt csak kisebb részét közölhetjük. Az egész megjelent nyomtatásban Mikó Imre «Erdélyi Történelmi Adatok» c. gyűjteménye I. kötetében (Kolozsvár, 1855.).

GYULAFI LESTÁR, rátóti, 1557-ben született, atyja Gyulafi János, anyja Devecseri Choron Dóra volt. Ifjúságát családja dunántúli birtokain töltötte, majd 1573-ban a bécsi császári iskolába került. Hamarosan Erdélybe költözött és Báthori Kristóf, Zsigmond, Endre fejedelmek konyhamestere,

titkára és diplomatája volt, 1582 és 1599 közt tizenkétszer volt követségben Lengyelországban, de járt Konstantinápolyban és képviselte fejedelmét Bastánál is. Báthori Zsigmond végleges távozása után félrevonultan élt. 1606 körül halt meg. Korának egyik legműveltebb, legolvasottabb embere volt. Olvasmányairól és a politikai eseményekről feljegyzéseket írt, melyek Szamosközinek is forrásul szolgáltak. Hézagosan fennmaradt jegyzeteit Szabó Károly (Gyulafi Lestár följegyzései. Monumenta Hungariae Historica, Scriptores 31. és 32. kötet, Budapest, 1881.) és Szilágyi Sándor (Gyulafi Lestár történeti maradványai, Budapest, 1894.) tették közzé.

KRAUSS GYÖRGY 1607-ben született Nagyszebenben, ahol atyja Ádám gazdag szász kereskedő volt. Kolozsvárt és Nagyszebenben tanult, 1627 és 1631 közt beutazta Német- és Olaszországot, miközben a strassburgi és a páduai egyetemeket látogatta. Szülővárosába hazatérve kereskedéssel foglalkozott, míg 1646-ban Segesvár városa meg nem hívta jegyzőjének. A várost szolgálta haláláig, 1679-ig. Három munkája maradt fenn német nyelven, az elsőben 1599 és 1606, a másodikban 1608–1665 közt írta meg az erdélyi eseményeket, a harmadikban Segesvár történetét adja. Első művét, melyet egészében közlünk fordításban, Kemény József adta ki «Deutsche Fundgruben der Geschichte Siebenbürgens» I. kötetben (Kolozsvár, 1839.).

SEPSI LACZKÓ MÁTÉ Lorántfi Mihály főúrnak volt udvari fogalmazója, majd 1614 után Erdőbényén református lelkész. Krónikája, mely Bocskai felkelésének legjellemzőbb magyarországi visszhangja, s melyet 1624-ig folytatott, Mikó Imre kiadásában az «Erdélyi Történelmi Adatok» III. kötetében jelent meg (Kolozsvár, 1855.).

BOCSKAI ISTVÁN Kolozsvárt született 1557-ben. Atyja, György abban az időben Kolozsvárt volt fogságban. Politikai pályáját, mint udvari apród Bécsben kezdte, majd testvére, Erzsébet feleségül menvén Báthori Kristóf fejedelemhez, ő is Erdélybe került és unokaöccse, Báthori Zsigmond németbarát politikájának buzgó híve lett. Része volt 1594-ben a törökbarát főurak kivégeztetésében is. Mikor Báthori Zsigmond 1598-ban először tért vissza Erdélybe, Bocskait küldte Prágába Rudolfhoz közvetítőnek, de mivel Zsigmond meggondolta magát és Báthori Andrásnak adta át az uralmat, Prágában maradt s bir-

tokait is elkobozták. Ezután évekig a közélettől elhúzódva élt magyarországi birtokain. A Bécsből indított vallásüldözés és nemzeti sérelmek miatt elkeseredett magyarság s főként a török földön bujdosó erdélyi száműzöttek, ismerve Bocskai hadvezéri kiválóságát, melynek többek közt az 1595. évi havaselvi hadjárat sikere is tulajdonítható, benne látták a nemzeti ellenállás vezérét és megpróbálták maguknak megnyerni. Bocskai még nem döntött, mikor véletlen folytán a császáriak megtalálták Bethlen Gáborral folytatott levelezését és Belgiojoso kassai főkapitány megtámadta őt otthonában. Bocskait ezzel úgyszólván belekényszerítették a felkelésbe. A hajdúk melléje álltak és segítségükkel a nemzeti felkelés már kitörésének évében, 1604-ben az egész királyi Magyarországot hatalmába kerítette és a Basta rémuralma miatt elkeseredett erdélyiek is fejedelmüké válasszották Bocskait. Erdélyi uralmát főként a székeleknek hozzáállása biztosította, mert a sokat csalódott népnek a fejedelmek közül ő volt az első igazi jóakarója. Röviddel azután hogy a császár-királyal Bécsben a magyarság szabadságjogait biztosító bécsi békét megkötötte, 1606 december 29-én Kassán meghalt. Végrendelete a magyar politikai irodalomnak korszakos remeke. Közzétette Rummy Károly György «Monumenta Hungarica» c. gyűjteményének második kötetében (Pest, 1817.).

MIKÓ FERENC, hídvégi, 1585-ben született, atyja Mikó János, anyja Háportoni Forró Borbála volt. Előbb Barcsai András, majd Bethlen Gábor szolgálatába lépett. Mikor ura fejedelem lett, hűséges hívét csiki főkapitánnyá, majd 1622-ben főudvarmesterré és kincstartóvá tette. Többízben járt külföldön, mint követ; 1625-ben ő kérte meg Brandenburgi Katalin kezét Bethlen Gábor számára. I. Rákóczi György alatt is az ország diplomatái közé tartozott. 1635-ben halt meg Gyulafehérvárt. Históriaját, mely az 1594 és 1613 közti eseményeket foglalja magában, Bíró Sámuel fejezte be. Megjelent a «Monumenta Hungariae Historica» c. sorozatban, Pesten, 1863-ban. Életrajzát megírta Nagy János a Keresztény Magvető 1875. évi folyamában.

BÍRÓ SÁMUEL személye és életrajzi adatai ismeretlenek, csak annyit tudunk róla, hogy ő folytatta Mikó Ferenc históriaját. A XVII. század utolsó évtizedében valószínűleg még élt, mert fennmaradt Rabutin tábornokkal folytatott levelezése. Latinnyelvű néhány munkája kéziratban van.

BORSOS TAMÁS, ózdi, 1566-ban született Marosvásárhelyt, atyja Borsos Sebestyén, a krónikairó, anyja Köpeczi Krisztina volt. 1597-ben szülővárosában jegyző, 1599 és 1604 közt főbíró, mint ilyen kezdeményezője és vezetője a marosvásárhelyi templomvár építésének. 1603-ban szülővárosa követnek küldte a dési országgyűlésre, 1605-től fejedelmi táblabíró lett. 1606-ban Bocskai országgyűlésén is követ volt. 1613-tól kezdve több ízben volt a Portán fejedelmi ügyvivő, majd Bethlen Gábor békekötéseinél két alkalommal fejedelmi biztos. Valószínűleg 1634-ben halt meg. Polgári származása ellenére szép közéleti pályát futott meg s tehetségének érvényesülését a fejedelmek előtt még az üldözött szombatos felekezethez való tartozása sem akadályozta meg. Első portai utazásának (1613) leírását és emlékiratát (1584–1612) Kemény József és N. Kovács István adták ki az «Erdélyország Történetei Tára» c. gyűjtemény II. kötetében (Kolozsvár, 1845.), második portai követségének (1618–1620) leírását és leveleit Mikó Imre közölte az «Erdélyi Történelmi Adatok» II. kötetében (Kolozsvár, 1856.), végül budai követségéről szóló emlékirata (1630) a «Történelmi Társaság» 1884. évfolyamában jelent meg. Életrajzát megírta Barts Gyula (Marosvásárhelyi Borsos Tamás élete és történelmi szereplése, Kolozsvár, 1912.).